

3. Тищенко О.О. Тенденція трактування дохристиянської міфології заснованого на міфологічних уявленнях фольклору давньоукраїнськими літописами / О.О. Тищенко // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – №1. – С. 220-225.
4. Барт Р. Миф сегодня / Р. Барт // Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М.: Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1994. – С. 72-130.

References

1. Gymilev, L. (2008). From Russ to Russia. The End and again the Beginning. Moscow: Eksmo [in Russian]
2. Kolodnuy, A.M., Yarotcky, P.L. (Eds.) (1999). History of religion in Ukraine. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
3. Tuschenko, O. O. (2008). Tendency of understanding pre-Christian mythology based on the mythological believes of folklore in the ancient Ukrainian manuscripts. Visnuk Zaporizskogo nacionalnogo universutety. Filologichni nauku, 1, 220-225.
4. Bart R. (1994). Myth today. Selected works: Semiotics. Poetics. Moscow: Progress [in Russian].

УДК 027.5:023.5:351.75.5 "192/193"

Каракоз Олена Олександрівна

*кандидат історичних наук, доцент
кафедри книгознавства і бібліотекознавства,
заступник декана факультету культурології
Київського національного
університету культури і мистецтв
karakoc@ukr.net*

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗМІНИ У КАДРОВОМУ СКЛАДІ БІБЛІОТЕКАРІВ (20-30-ті рр. ХХ ст.)

Розкрито основні напрями радянської цензурної політики, що призвела до ідеологічних змін у складі бібліотекарів у найпоширенішій мережі публічних бібліотек; йдеться про класові та етнічні "чистки" серед бібліотечного персоналу; проаналізовано резолюції та постанови, видані радянськими цензурними інституціями, згідно з якими здійснювалась перекваліфікація бібліотечних працівників.

Ключові слова: цензура, радянська цензура, доба тоталітаризму, радянська цензурна політика, ідеологічні зміни, чистка, кадрова чистка, бібліотека, бібліотекар, бібліотечний персонал

Каракоз Елена Александровна, кандидат исторических наук, доцент кафедры книговедения и библиотечного дела, заместитель декана факультета культурологии Киевского национального университета культуры и искусств

Идеологические изменения в кадровом составе библиотечных работников (20-30-е гг. XX в.)

Раскрыты основные направления советской цензурной политики, которая привела к идеологическим изменениям в составе библиотечных работников в распространенной сети публичных библиотек; говорится о классовых и этнических "чистках" среди библиотечного персонала; проанализированы резолюции и постановления, изданные советскими цензурными учреждениями, согласно которым осуществлялась переквалификация библиотечных работников.

Ключевые слова: цензура, советская цензура, эра тоталитаризма, советская цензурная политика, идеологические изменения, чистка, кадровая чистка, библиотека, библиотечный персонал.

Karakoz Elena, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor at the Department of bibliography and library science, Deputy Dean Faculty Cultural Studies of Kyiv National University of Culture and Arts

Ideological changes in the staffing of librarians (20-30th XX cent.)

It outlines the main directions of the Soviet censorship policy, which led to the ideological changes in the composition of librarians in the distributed network of public libraries; it speaks of class and ethnic "cleansing" among library staff; analyzed the resolutions and decrees issued by the Soviet censorship institutions, which are carried out according to the retraining of library workers.

The basic directions of Soviet censorship policies that led to the ideological changes in the most wide spread network of librarians in public libraries, which carried information and library provision of population. The author of the effects of censorship on the Soviet authorities in carrying out personnel policy in public libraries of Ukraine which was aimed at transforming the minds of professional librarians. Analyzed the resolutions and ordinances issued by Soviet censorship institutions, under which carried retraining of librarians in turn negatively affected the development of the library profession.

Receive detailed information on seminars and courses of qualifications among librarians for their conversion from the Enlightenment to distributors Soviet censorship policy.

The basic instructions according to which the librarians had to perform the function of propaganda, distribute among readers agitation and propaganda literature, influence the choice of readers of books treating the contents in accordance with the basic tenets of the materia list doctrine, which was founded by Communist ideology.

Based on archival documents the author shows the personnel policy of censorship as the main instrument of the regime's repressive system, which was realized through a class and ethnic "cleansing" among librarians with a view to the emergence of low-skilled specialists in libraries that do not even have secondary education. Analyzed the manipulation, control-Ban, repressive and punitive functions Soviet censorship that was imposed deliberately and systematically on the basis of anti-human and anti-democratic laws through repression and terror against the librarians who were real experts in their field.

Key words: censorship, Soviet censorship, the era of totalitarianism, the Soviet censorship policy, ideological changes, trimming, trimming personnel, library, librarian, library staff.

В умовах незалежності і суверенітету України, періоду національно-культурного відродження, розбудови її державності важливого значення набуває питання об'єктивної оцінки всіх періодів і проблем вітчизняної історії, особливо тих її сторінок, які протягом тривалого часу не виправдано замовчувались. Перед історичною бібліотекознавчою наукою постало завдання заповнити істотні прогалини, що мають місце в дослідженні історії бібліотек України, реконструювати історичний процес у його повному обсязі і багатогранності. Вивчення історії бібліотечної справи доби тоталітаризму нерозривно пов'язане з дослідженням радянської цензури, що складала основу державної інформаційної політики. Цензура інформаційно забезпечувала насильницьку політику радянської влади, проведення класових та етнічних "чисток" серед бібліотекарів у найпоширенішій мережі публічних бібліотек, що здійснювали інформаційно-бібліотечне забезпечення всіх верств населення. Запровадження радянської цензурної політики у бібліотеки України призвело до ідеологічних змін у кадровому складі бібліотекарів, що негативно позначилось на розвитку бібліотечної професії.

В цьому контексті вивчення основних засад запровадження цензури у бібліотеки України набуває актуальності, оскільки аналіз змісту і засобів, а також наслідків української радянської бібліотечної цензури сприятиме якісно новому рівню знань про історію бібліотечної справи. Актуальність запропонованої наукової розробки посилюється тим, що об'єктивне вивчення основних проявів державної і політичної цензури у всіх напрямках роботи бібліотек України, в тому числі й у здійсненні кадрової бібліотечної політики сприятиме реконструкції історії бібліотечної справи України доби тоталітаризму.

Об'єктивне вивчення історії бібліотечної цензури стало можливим після проголошення державної незалежності України, коли дослідники одержали доступ до архівних матеріалів із спецфондів і звільнилися від гніту ідеологічних догм, що дозволило ввести до наукового обігу численні документи і матеріали, які впродовж тривалого часу через політичні заборони не були доступними. Історіографічний аналіз праць, присвячених даній проблематиці засвідчив, що дослідження останніх років містять доволі великий фактичний матеріал, який містить інформацію про деякі аспекти прояву радянської бібліотечної цензури.

Значний інтерес у межах дослідження становить монографія Г. Касьянова та В. Даниленка "Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки" (1991), в якій вчені дійшли висновку, що запровадження тотального контролю держави над друком та бібліотеками значно полегшувало встановлення суцільної одноманітності у галузі культури [4].

В монографії Т.Ківшар йдеться про запровадження цензури в бібліотечну справу України перших років радянської влади, яке відбувалось методами застосування "чисток" фондів та "етнічних" і "класових" чисток серед бібліотечного персоналу [5]. Про основні напрями цензурної діяльності по контролю за бібліотечною, музейною та книготорговельною сферою йдеться у монографії О.О. Федотової [8].

Вивченню деяких аспектів запровадження радянської цензури у бібліотечну справу присвячені наукові дослідження російських науковців. Заслуговує увагу праця М. Афанасьєва "На пике социальных потрясений" (1994 р.), в якій зроблено спробу зіставити факти та проаналізувати цензуру за радянської влади, що формувала інформаційно-бібліотечну політику. Автор розкрив процес трансформації бібліотек з інформаційних установ на ідеологічні [2].

Слід відзначити публікацію Ю. Клімакова "Слово о Ленинском наследии в библиотечном деле", в якій проаналізовано ідеологічне керівництво радянською владою та його негативні наслідки у реалізації принципу комуністичної партійності у бібліотечній справі, на думку якого – це, передусім, була жорстка цензура, створення спецхранів, планомірна чистка фондів бібліотек та кадрова чистка від так званих "класово непридатних елементів у бібліотеках" [6].

Одним з проявів запровадження радянської бібліотечної цензури була кадрова "чистка" бібліотечного персоналу. Деформувались не тільки книжкові фонди і професійні настанови деяких бібліотекарів.

У творах багатьох політичних діячів порушувалось питання, пов'язане із запровадженням цензури у суспільне життя. Так, відомий український партійний діяч Д.З. Лебідь, наголошував: "...Цілим фронтом постало для нас питання боротьби проти буржуазної ідеології. Шляхи визначено: потрібні засоби і практика для того, щоб зменшити розкладаючий вплив гнилої буржуазної культури, що намагається зараз, спираючись на НЕП, знову обплутувати психологію робітників і селян. На цьому фронті партія повинна поглибити розмах роботи, як з живими провідниками ворожої нам ідеології, так і з неживими; антирадянські партії, різні ліберальствующі вчені та інтелігенція мають бути поставлені на таку відстань від робітників і селян, з якої вони могли б робити тільки те, що їм наказує влада" [10, 34].

Ось такими засобами реалізовувалася радянська цензурна політика у культурне життя. Як зазначають Г.В. Касьянов та В.М. Даниленко, "Культура вважалася "тереном" ідеології, тому й методами боротьби проти "ворожих впливів" були такими самими як і у "ідеологічній боротьбі" [4, 174].

Ідеологічні зміни у складі бібліотекарів почали відбуватися ще на початку 20-х років, чому значною мірою сприяли курси, організовані бібліотечним підвідділом впродовж червня – липня 1919 р., метою яких було перетворення бібліотекарів на реалізаторів радянської культурної політики. На даних курсах бібліотекарі засвоювали основні методи та засоби здійснення цензурного контролю над читачами відповідно до бібліотечної ідеології, якою визначались стратегічні завдання бібліотеки у радянському суспільстві [3, 125].

Бібліотека та бібліотекар ставали активними провідниками бібліотечної цензурної політики. Крім того, згідно з принципом комуністичної партійності, який було покладено в основу комуністичної ідеології, яка впроваджувалась у бібліотеки, у просвітніх установах мали працювати люди не стільки освічені, скільки класово обізнані.

На думку В.І. Леніна, кожен агітатор та пропагандист, який працює у бібліотеці, повинен належати до партії: "Он является представителем борющегося класса и партии, которая господствует и должна господствовать над громадным государственным аппаратом. ..." [7, 28].

У березні 1921 р. було прийнято резолюцію "Про Головополітпросвіту та агітаційно-пропагандистські завдання партії", де було зазначено, що одним з основних завдань Головополітпросвіти (Головне управління у справах просвітництва) є залучення до політико-просвітницької діяльності членів партії, які мали досвід агітаторів-пропагандистів [9, 23]. У складі даного підвідділу було сформовано секції, які здійснювали керівництво читанням, голосні читання... та в яких створювались так звані інститути для підготовки кадрів кваліфікованих бібліотекарів [3, 126].

Бібліотеки поступово перетворювалися на заклади політосвіти та сприяли виробленню у читачів нового соціалістичного світогляду. А бібліотекарі, у свою чергу, перевтілювалися з просвітителів на реалізаторів радянської цензурної політики.

У 1922 р. на засіданні Головополітпросвіти порушувалося питання про підбір нових кадрів. У своїй доповіді Диманштейн зазначив, що "...в библиотеках работают в основном библиотекари, лояльно относящиеся к советской власти". Після цього засідання Головополітпросвітою 3 січня 1922 р. було прийнято циркуляр, згідно з яким мала відбутися "чистка" бібліотечного персоналу [3, 127].

У цей час з'являється нове покоління бібліотекарів зі своїми поглядами, які відповідали основним догмам, встановленим радянською владою. Як справедливо зазначив М. Афанасьєв, "...у ці роки з'явився як новий читач, так і новий бібліотекар, який за своїм походженням був робітником чи селянином і звісно не мав спеціальної бібліотечної освіти, але він повністю розділяв ідеологічні позиції нової влади" [2, 4].

Кадрова чистка 20–30-х років остаточно змінила образ бібліотекаря. З цього приводу Ю.В. Климаков зазначає: "Саме в ці роки почалось масове проникнення в бібліотечну середу людей випадкових, малоосвічених. Не було жодної позірної політичної компанії", починаючи від викорінення "релігійних забобон" і закінчуючи боротьбою з так званими ворогами народу, в якій би не брали участь бібліотека та бібліотекарі [6, 116].

За таких умов поступово формувались нові погляди на діяльність бібліотек взагалі. Бібліотекарям нав'язували думку про те, що бібліотека – це не культурно-просвітницька установа, а центр систематичної пропаганди комунізму. Бібліотекарів змушували використовувати при роботі з читачами методи, які повністю відповідали нормам, встановленим тоталітарним режимом, коли одна група ідеологів присвоїла собі право виховувати усіх інших. Диктатура пролетаріату, встановлена комуністами, вимагала від бібліотекарів виконувати пропагандистську функцію, розповсюджувати серед читачів агітаційну та пропагандистську літературу. І у той самий час впливати на вибір читача-

ми літератури, трактуючи зміст книг згідно з основними постулатами матеріалістичного вчення, на якому була заснована комуністична ідеологія. Система комуністичного ладу змусила бібліотекарів забути про їх справжнє покликання – бути просвітителами, які повинні знайомити читачів з літературою будь-якого спрямування, в тому числі надавати інформацію про різні партії, які існують у країні, але у той самий час надавати читачам можливість вільно вибирати книги згідно з їх уподобаннями. Бібліотекарі не повинні слугувати цензурі – вони повинні бути висококваліфікованими помічниками читачів у наданні потрібної інформації [3, 128].

Бібліотекарів так званої старої школи звільняли, оскільки вони вважали, що призначення бібліотекарів слугувати читачам, а не ідеології, бути просвітителами, які допомагають користувачам отримувати цікаву для них інформацію, а не нав'язувати їм ту літературу, зміст якої відповідає основним правилам, встановленим представниками радянської влади. Цензурний нагляд реалізовувався в культурному житті країни не тільки ідейними засобами, а й за допомогою боротьби проти носіїв ворожої ідеології, при якій застосовувались більш репресивні методи.

У березні 1921 р. Наркомос (Народний комісаріат освіти) подав до комісії, однієї з функцій якої було здійснення "чистки" особового складу радянських установ, список неблагонадійних для радянської влади осіб. Серед інших представників було прізвище відомого бібліотечного діяча Б. Боровича, заввідділу Харківської громадської центральної бібліотеки, консультанта Наркомосу з бібліотечної справи, члена педагогічної ради і лектора школи для підготовки позашкільних представників Всеукрдержвидаву [3, 126].

Як засвідчують архівні документи, в результаті перестановки кадрів у бібліотеках працювали люди, які були не досить освіченими у бібліотечній справі. Так, у циркулярному листі ЦК КП(б)У СНК УРСР до Головополітпросвіти у 1930 р. наголошувалось, що одним з найважливіших завдань є підбір бібліотечних робітників, професійні якості та рівень знань яких повинні відповідати правилам, встановленим більшовиками. Зокрема, у листі зазначалось: "Не менее важным представляется вопрос о подборе соответствующих библиотечных работников. Последние зачастую совершенно неграмотны политически и не имеют никакой социальной подготовки [14, 23]. Это часто приводит к весьма оригинальным казусам, в роде таких, например, что библиотекарь, классифицируя полученную литературу по отделам внес книгу Бухарина "Атака" в военный отдел, только потому что название очень уж напомнило военщину. Другой библиотекарь на просьбу рабочего дать ему начальную книгу по политэкономии отпустил ему новейшую проблемы в политической экономике, книгу которую затрудняется прочитать даже среднее подготовленный читатель. Случаи такие не единичны, и поэтому вопрос о переподготовке библиотечных работников приобретает актуальное значение" [15, 18].

На засіданні культпропвідділу ЦК КП(б)У (8 березня 1931 р.) особлива увага акцентувалась на відсутності "політичноозброєних" бібліотечних працівників. У своїй доповіді один з представників культпропвідділу І.А. Новіков у своїй доповіді наголосив: "Коли говорити за кадри взагалі, так треба казати, що нашим культробітникам треба підтягуватись... Я хочу пристосувати слова Сталіна, які він сказав відносно адміністраторів: що то за адміністратор, який не озброєний політично". Кочубей на засіданні навів такий приклад, який засвідчує про кваліфікацію кадрів бібліотекознавчих працівників на шахтах і копальнях: "За листопад було видано 1687 книжок, з них 119 – політичних, у грудні – жодної політичної книжки. Між іншим, бібліотекаршею працює дівчина 17 років, яка не знає бібліотечної справи. Це говорить про те, що ніякої підготовки бібліотечних кадрів не було" [12, 38].

Цього самого року НКОУРСР видав постанову "Про стан бібліотечної роботи в УРСР", де наголошувалось про суттєві хиби у бібліотечній роботі, відсутність єдиної політики комплектування бібліотечних фондів, невідповідність завданням соціалістичного будівництва кадрового складу бібліотек, не дотримання "класової лінії" [3, 130].

20 березня 1932 р. було видано резолюцію першої всеукраїнської культконференції "Про завдання профспілок у світлі постанов XVII партконференції", в якій про бібліотечну роботу зазначалось: "Профорганізації повинні налагодити керівництво бібліотечною роботою, вжити рішучих заходів до поліпшення якісного складу бібліотекарів, припинити плінність їх та організувати систематичну роботу навколо перекваліфікації і готування нових кадрів бібліотекарів. Порушити питання перед НКО УСРР про утворення на Україні, зокрема, в Донбасі кількох бібліотечних технікумів та річних і шестимісячних курсів" [13, 36].

Кадрова політика спрямовувалась, насамперед, на появу в бібліотеках політично свідомих бібліотекарів. В основному посаду бібліотекаря займали "робочі-комуністи", або "комуністи-пропагандисти". Тут виникає доречне запитання, яким чином представники радянської влади могли вимагати виявлення професіоналізму від таких "спеціалістів", які навіть не знали як шукати книгу, необхідну для задоволення читачьких потреб.

Для перетворення бібліотеки на активного чинника будівництва української пролетарської культури, було вирішено:

- переглянути бібліотечні кадри, рішуче висуваючи ідеологічно стійких робітників, з метою комплектування робітничих бібліотек;
- залучити керівництво профспілок до здійснення контролю за усіма напрямками роботи бібліотек;
- встановити планову систему розповсюдження масової, політичної, профспілкової книжки з метою найповнішого забезпечення цією книжковою продукцією фондів бібліотек.

Для здійснення поставлених завдань Наркомос України запланував провести "бібліотечний похід", до якого було залучено комсомольські та партійні організації [3, 131].

Під час здійснення "бібліотечного походу" представники радянського керівництва занепокоїлись наповненістю бібліотек дореволюційними кадрами, серед яких могли бути приховані "вороги народу". Вони знайшли у Кременчуцькій громадській і Маріупольській центральній бібліотеках, Чернігівській державній бібліотеці, які видавали читачам "контрреволюційну", "шкідливу" літературу. Крім того, у Київському окрузі інспекцією було виявлено 80 % шкідливої літератури. У 1923 р. київські дослідники дійшли висновку, що основна частина читачів представлена буржуазною напівінтелігенцією, тобто міщанами: "Это библиотечные гробокопатели, книжные черви. Положитесь на чутьё всякой мертвчине: они просят именно книги, которые необходимо изъять: Вербицкая дю Терайль, Поль-де Кок, Голицын, Брошковский, Мещерский" [1, 95].

Проведення кадрової політики, що полягало у поновленні кадрового складу бібліотек, вимагало організації системи середньої і вищої бібліотечної освіти, яка б забезпечила планомірну підготовку бібліотекарів, збільшуючи серед них питому вагу робітників і селян. Хоча все-таки залишились бібліотекарі, по-справжньому віддані своїй праці, і які бачили своє призначення і обов'язки по-іншому, ніж інші – у створенні фонду, з метою надання інформації, яка дійсно цікавить людей, задоволенні потреб читачів; бути справжніми жерцями скарбів світової літератури.

Так, у 1929 р. у Дніпропетровську було розкрито змову бібліотекарів-"шкідників", які діяли у Центральній бібліотеці профспілки залізничників, і, як писала газета "Пролетарій", десять років під самим носом у Дорпрофспілки нахабно та відкрито проводили контрреволюційну діяльність, спрямовану на піддрив цієї роботи. Завідувача Дніпропетровською центральною бібліотекою Староверова і його заступника Бертенєва, звинуватили у тому, що вони протягом 10 років з "винятковим нахабством" відкрито розгорнули контрреволюційну діяльність, спрямовану на піддрив роботи на всьому культурному фронті". Оскільки з 65 тис. книжкового фонду більшість виявилася ідеологічно невитриманою, а переважна кількість – контрреволюційною, у переліку пунктів звинувачення йшлося і про зловмисне приховування літератури, розвал роботи бібліотеки. І це мало трагічне завершення: працівники бібліотеки були засуджені на 8 і 6 років з повною конфіскацією майна й позбавленням у правах" [3, 132].

Цензурна політика, що здійснювалась по відношенню до бібліотечних працівників, призвела до "чисток" бібліотечного персоналу, до їх перекваліфікації. Так званий "ефект цензора" вкорінювався у професійній свідомості більшості бібліотечних працівників, тоталітарний лад поступово перетворював їх на реалізаторів радянської цензури, які гальмували процес формування загальнолюдських та особистісних норм поведінки і що є притаманним самодостатній особистості, визначаючи рівень її культури. Справжніх знавців своєї справи – бібліотекарів "старої школи" звільняли з роботи, оскільки вони вважали своїм призначенням здійсненню культурно-просвітницької діяльності, а своїм обов'язком – надавання допомоги читачам у задоволенні їх інформаційних потреб, а не примушувати їх читати літературу догматичного змісту. Система комуністичного ладу у 20-30-х роках ХХ ст. змусила бібліотекарів забути про їх справжнє призначення і перетворила їх професію на неprestижну та низькооплачувану. "Чистки" серед бібліотечних працівників здійснювалась цілеспрямовано та планомірно на підставі антигуманних і антидемократичних законів, за допомогою репресій і терору проти бібліотекарів, які були справжніми знавцями своєї справи. Поступово кадрова цензурна політика, що запроваджувалась у бібліотеках, стала основним знаряддям репресивної системи правлячого режиму.

Література

1. Ашаренкова Н.Г. Вплив цензури на діяльність публічних бібліотек України(20 – 30 – рр ХХ ст.) / Н.Г. Ашаренкова // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: зб.ст.- Київ, 2001.- Вип.5.- С. 93-101.
2. Афанасьев М. На пике социальных потрясений /М. Афанасьев // Библиотека.– 1994. –№ 6. – С. 2 – 6.

3. Каракоз О. Цензура в публічних бібліотеках України 1917-1939 рр.: монографія.- Київ: Видавництво Ліра- К, 2015. – 180 с.
4. Касьянов Г.В. Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки / Г.В.Касьянов, В.М. Даниленко.- Київ: Либідь, 1991.-342.
5. Ківшар Т.І. Український книжковий рух як історичне явище (1917 – 1923 рр.) / Т.І. Ківшар.- Київ : Логос, 1996. – 344 с.
6. Климаков Ю.В. Снова о ленинском наследии в библиотечном деле /Ю.В. Климаков // Библиотековедение. – 1994. – № 4. – С. 112–120.
7. Столяров Ю. Н. В.И. Ленин: Швейцарско-американская система или централизация / Ю.Н. Столяров // Сов.библиотековедение.-1991.-№5.-С.24-34.
8. Федотова О. О. Політична цензура друкованих видань в УСРР-УРСР (1917-1990 рр.): монографія. - Київ : Парламентське вид-во, 2009. —352 с.
9. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) – Ф. 166. – Оп.1. – Спр.547. –Арк 29.
10. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр.2016. –Арк.49.
11. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр.2886. –Арк 209.
12. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр.4176. –Арк 197.
13. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр.4196. –Арк 46.
14. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр.6646. –Арк 205.
15. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр.6647. –Арк 307.

References

1. Asharenkova N.H. (2001) The impact of censorship on the activities of public libraries in Ukraine (20 – 30 – ies XX cent). *Ukraina XX st.: kultura, ideolohiia, polityka*. (Issue 5), (pp. С. 93– 101). Kyiv [in Ukrainian].
2. Afanasev M. (1994). At the height of social unrest. *Byblyoteka*, 6, 2 – 6 [in Russian].
3. Karakoz O. (2015). *Censorship in public libraries in.: 1917-1939 in Ukraine* Kyiv: Vydavnytstvo Lira- K [in Ukrainian].
4. Kasianov H.V. (1991). *Stalinism in Ukraine: 20-30 years*. Kyiv: Lybid, [in Ukrainian].
5. Kivshar T.I. (1996). *Ukrainian literary movement as a historical phenomenon (1917 – 1923 rr.)*. Kyiv : Lohos, [in Ukrainian].
6. Klymakov Yu.V. (1994). *Again on the Leninist heritage in libraries*. *Byblyoteka*, 4, 112–120 [in Russian].
7. Stoliarov Yu. N. (1991). *V.Y. Lenyn: Swiss-American system and the centralization*. *Sov.byblyotekovedeniye*, 5, 24-34 [in Russian].
8. Fedotova O. O. (2009). *Political censorship of publications in the USSR, the Ukrainian SSR (1917-1990)*. Kyiv : Parlamentske vyd-vo [in Ukrainian].
9. *Central State Archives of higher authorities and government of Ukraine (Ukraine CSAHA)*– F. 166. – Op.1. – Spr.547.-Ark 29 [in Ukrainian].
10. *Central State Archives of higher authorities and government of Ukraine (Ukraine CSAHA)*– – F. 1. – Op. 20. –Spr.2016.-Ark.49 [in Ukrainian].
11. *Central State Archives of higher authorities and government of Ukraine (Ukraine CSAHA)*– – F. 1. – Op. 20. – Spr.2886.-Ark 209 [in Ukrainian].
12. *Central State Archives of higher authorities and government of Ukraine (Ukraine CSAHA)*– – F. 1. – Op. 20. -Spr.4176.-Ark 197 [in Ukrainian].
13. *Central State Archives of higher authorities and government of Ukraine (Ukraine CSAHA)*– – F. 1. – Op. 20. -Spr.4196.-Ark 46 [in Ukrainian].
14. *Central State Archives of higher authorities and government of Ukraine (Ukraine CSAHA)*.– F. 1. – Op. 20. -Spr.6646.-Ark 205 [in Ukrainian].
15. *Central State Archives of higher authorities and government of Ukraine (Ukraine CSAHA)*.– F. 1. – Op. 20. -Spr.6647.-Ark 307 [in Ukrainian].